

7. Macskanevek (92 név, 43 névtípus, egy névre jut 2,14 elnevezés)

A leggyakoribb nevek: 1. Cili 12, 2. Cirmos 11, 3. Szerénke 8, 4—5. Cirmi, Lukrécia 7, 6—7. Kormos, Lejla 4.

Valamennyi név betűrendben:

Bogumil	Cókos	Lukrécia 7	Muci
Bokszos	Darbus	Maffia	Múr
Cicuka	Évike	Márton 2	Öreg
Cila	Frici	Meke	Picur 2
Cili 12	Füsti	Mici	Pityóri
Cilus	Hélga	Micó	Pityu
Cinci	Huszár	Micus	Rúlisztán
Cindri	Idegén	Milók	Szerénke 8
Cirmi 7	Kandur	Mira	Tinti
Cirmos 11	Kormos 4	Mirci	
Ciru	Lejla 4	Mirga	

8. Egyéb állatnevek

a/ Szamárnevek: Ambrus, Bandi, Csacsi, Jéromos 2, Lucifér, Macsi, Nani.

b/ Nyúlnevek: Bandi, Berci, Gyurka, Kamilla, Matyi, Maki, Szutyok.

c/ Öznév: Bambi.

d/ Kakasnevek: Gyuri 2.

e/ Pávanév: Kázmér.

f/ Papagájnevek: Csucus, Csuri, Feri, Gyuri, Gyurika, Lóri 2, Pityu, Pityuka 5, Putyi, Robi, Robika.

Az összegyűjtött állatneveket most nem rendszerezem semmiféle szempontból. A fenti adattár alapján ezt a saját szempontjai szerint végezheti el az, aki más község, vagy más vidék állatneveivel óhajtja egybevetni Mihályi állatneveit.

KISS JENŐ

VÍZIÁLLATOK NEVEI KÖZÉPKORI HELYNEVEINKBEN

A NévtÉrt. 5. számának 55—69. lapján „Madárnevek középkori helyneveinkben” címmel egy korábbi nagyobb anyaggyűjtés adattárából olyan helynevek kerültek közlésre, amelyek madárnevekkel kapcsolatosak. Most ugyanezen adattárból a vízi-, illetve víz mellett élő állatok nevét tartalmazó helyneveket, elsősorban helységneveket szeretném bemutatni.

Egy lényeges kérdésre szükséges fölhívni a figyelmet. Az állatnévből lett helynevek keletkezésénél fontos megvizsgálunk, hogy az

közvetlenül az ott élő, azon a vidéken tenyésztett, arra a tájra jellemző állatról kapta-e a nevét, vagy pedig közvetett úton: személy- vagy víz-neven át lett helységnévvé. Sok esetben ezt igen nehéz eldönteni, valószínű azonban, hogy eredetileg víznevek voltak azok a tavakban, folyókban gazdag, vagy mocsaras helyeken található helységnevek, amelyek vízínövények, víziállatok nevéből alakultak. E nehézség ismeretében és ennek ellenére fölvettem a valószínűleg víznevi, illetve az állatnév > személynév > helynév eredetű helységneveket. Földrajzi elhelyezkedésükből ugyanis további következtetéseket lehet majd levonni.

A mellékelt térképen ábrázoltam a lokalizálható helyneveket a korábban (NévtÉrt. 5. sz. 68) alkalmazott jelekkel. Az alábbi helységeket nem tudtam lokalizálni. Árpád-kor: Hódos 2., Ménesítő, Vidra 1.; XIV. század: Hódos 9., Kígyós, Siklósd; XV. század: Rákos 4., 6., Sőreg, Vidra 2.; XVI. század: Rákos 8.

BÉKA (Ranidae 'valódi békafélék')

B é k á s: 1376: Becas (CSÁNKI III, 221). — Község Veszprém megyében.

B é k a t ó 1.: 1387: Bekatou (CSÁNKI II, 736). — CSÁNKI (i.h.) szerint Vas megyében, Dobrától délre volt.

B é k a t ó 2.: 1466, 1496: p. Bekato alio vocabulo Wyfalw (CSÁNKI III, 417). — Ma dúllónév Dombóvár határában (TmFn.56/318.)

B é k a t o r o k: 1341: Bekaturuk (CSÁNKI II, 472), 1396: Bekaturk (uo.). — CSÁNKI (i.h.) szerint Baranya megye délkeleti részén, a Duna mellett kereshetjük.

B é k á s m e g y e r: 1287: p. Bekasmeger ante Budam (ÁÚO. IX, 458). — 1950-ben Budapesthez csatolták.

B é k á s p a b d: 1330/1477: Bekaspab/d (GYÖRFFY I, 355). — GYÖRFFY (i.h.) szerint Baranya megyében, Szederkény közelében feketett, ahol most Békás-puszta van.

B é k á s t ó 1.: 1425: p. Bekastho (CSÁNKI II, 471). — CSÁNKI (i.h.) Baranya megye nyugati vidékére helyezi.

B é k á s t ó 2.: 1443: Bekasthow (CSÁNKI II, 590), 1446: Bekatho (uo.). — CSÁNKI (i.h.) szerint Kaposújvárhoz tartozott, Szennával és Dennával említették együtt. Valószínűleg a Somogy megyei Bardudvarnok határában levő Békás-tóval azonos, melyet a múlt század közepén is adatoltak. (SmFn. 166/116.)

B é k á s t ó 3.: 1476: Bekastho (CSÁNKI II, 26). — CSÁNKI (i.h.) szerint a régi Temes vármegyében, a Cseri vár közelében kereshetjük.

CSÍK (halbába, jégfúró hal, kőfúró, kőharapó, sibrikhal, vágóhal, Cobitis taenia; csíkdáma, csíkkirály, halcsík, rétcsík, Misgurnus fossilis; kavicsshal, kolty, kőmaró, kövicsík, kövihal, kúhal, Nemachilus barbatulus)

C s í k 1.: 1346: Chyk (CSÁNKI II, 301), 1393: p. Chyk (uo.). — CSÁNKI (i.h.) szerint a volt Valkó vármegyében Sid és Bacsince táján kereshetjük.

C í k 2.: 1423: p. seu pr. Chyk (CSÁNKI II, 146), 1426: p. Chykod (uo.). — CSÁNKI (i.h.) szerint ugyanazon helység részeiről van szó, s a régi Bács vármegyében Óbecse környékén feküdt. — Vö.: FNESz. 163. Csikéria a.

HAL (Pisces 'halak')

H a l a s 1.: 1387: Halas (CSÁNKI III, 501). — CSÁNKI (i.h.) szerint Komárom várához tartozott, és a Vág-Duna túlsó partján feküdt.

H a l a s 2.: 1408: Halas (CSÁNKI II, 190), 1451: opp. Halas (uo.). — A FNESz. (341) szerint már 1390-ben utalnak a helységre az adat közlése nélkül. — Ma Kiskunhalas.

H a l a s t ó 1.: 1236: Holostov (CSÁNKI II, 753). — CSÁNKI (i.h.) Körmentől délkeletre lokalizálja.

H a l a s t ó 2.: 1334: v. Halastow (CSÁNKI III, 58). — CSÁNKI (i.h.) szerint a Zala megyei Csesztreg környékén feküdt.

HÓD (Castor fiber)

H ó d o s 1.: 1268/1329: az adat közlése nélkül (GYÖRFFY I, 625), ~~1291—4~~: v. Hudus (uo.). — GYÖRFFY (i.h.) a volt Bihar vármegyébe, Szalárdtól nyugatra helyezi.

H ó d o s 2.: 1299: p. Hudus (ÁÚO. V, 203). — A volt Szabolcs vármegyében keresendő WENCZEL (i.h.) szerint.

H ó d o s 3.: 1300 > 1338: p. Hudus (GYÖRFFY I, 625). — GYÖRFFY (i.h.) a volt Bihar vármegyei Tenkétől keletre helyezi.

H ó d o s 4.: 1308: Hoodus (CSÁNKI II, 246), 1445: p. Hodos (uo.), 1477: pr. Hodos (uo.). — CSÁNKI (i.h.) szerint a volt Szerém vármegyében, Szurdok táján feküdt.

- H ó d o s 5.: 1320: Hudus (CSÁNKI III, 429). — Ma dúllónév a Tolna megyei Fadd határában (TmFn. 92/174).
- H ó d o s 6.: 1326: p. Hudus (GYÖRFFY I, 625). — A volt Bihar vármegyei Káptalanhodos (azelőtt Oláhhodos, most Hodiş) faluval lehet azonos.
- H ó d o s 7.: 1332-7/Pp.Reg.: de Hodus (GYÖRFFY I, 222), 1338-40/Pp.Reg.: de Odos (uo.).
- H ó d o s 8.: 1369: Hudus (CSÁNKI II, 17), 1437: opp. Hodus (uo.). — GYÖRFFY (i.h.) nyomán a volt Krassó-Szörény vármegyei Krassóhódossal lehet azonosítani (ma Hodoş).
- H ó d o s 9.: 1382: p. Hudus (CSÁNKI III, 234). — CSÁNKI (i.h.) szerint ma puszta Enying határában.
- H ó d o s 10.: 1424: Felsehodos, Alsohodos (CSÁNKI I, 476). — CSÁNKI (i.h.) a volt Szatmár vármegyei Béltekhodos-sal (azelőtt Oláhhodos, ma Hodişa) azonosítja.
- H ó d o s 11.: 1429: Hodos (CSÁNKI I, 733). — CSÁNKI (i.h.) szerint a volt Arad (azelőtt Zaránd) vármegyei Vadász és Csermő mellett keresi, de ezektől kissé délkeletre feküdt Zarándhodos (azelőtt Hódos, ma Hodiş), amellyel azonos lehet.
- H ó d o s 12.: 1452: Hodos (CSÁNKI II, 756). — CSÁNKI (i.h.) szerint Szentgotthárdtól délkeletre található, a Kerka folyó mentén.
- H ó d o s 13.: 1462: Hodos (CSÁNKI I, 476), 1486: Kyshodos (uo.), de l. 1316: Hudus (FNESz. 340. Kishódos a.). — Ma Kis- és Nagyhódos Szabolcs-Szatmár megyében,
- K i s h ó d o s: +1247/+1284/1572: Kyshwaus (GYÖRFFY I, 178), +1256: Hudus (uo.), 1319/1323/1572: p. Kyshwdus (uo.), 1337: p. Hudus (uo.). — GYÖRFFY (i.h.) Temeshódossal azonosítja a volt Arad (azelőtt Torontál) vármegyei Lippától délre.
- H ó d o s /d/ m o n o s t o r a: [1177] > 1405: t. eccl-e de Hvdust! (GYÖRFFY I, 178), 1213/1550: de gen. Hudus (uo.), 1293: t. Hudusmonostura (uo.). — GYÖRFFY (i.h.) Aradtól nyugatra lokalizálja.
- H ó d m e z ő v á s á r h e l y: 1231: t. in Houd (GYÖRFFY I, 858), 1284/1340: Hold (uo.), 1333-4/Pp.Reg.: de Warashel,

Wasrahel, Hold (I.m. 859), 1385: p. Hodwasarhel (uo.),
1446: opp. Hod et Vasarhel (CSÁNKI I, 693).

H ó d e g y h á z: 1274 > 1340: Hodighaaz (GYÖRFFY I, 858),
1337: p. Hodyghaz (uo.). — GYÖRFFY (i.h.) nyomán a
volt Torontál vármegyei (később Csanád megyéhez tartozó)
Hódegyháza (ma Iazovo) községgel azonosítható.

H ó d o s f ő s z e n t m i k l ó s: 1331: Sacerdos de Sancto
Nicolao de Hudusfeu (CSÁNKI II, 756), 1370: p. Hudusfeu
Zenthmiclos al. nom. Dolynch (uo.). — CSÁNKI (i.h.) nyo-
mán Őrihodo~~s~~tal (ma Hodoš) lehet azonosítani Őriszentpéter-
től nyugatra, Jugoszlávia területén.

H ó d o s f ő: 1421: Hodos (CSÁNKI II, 613), 1446: Hodosfew
(uo.). — Ma pusztá a Somogy megyei Kadarkút határában
(SmFn. 184/258.).

KÁRÁSZ (karics, Carassius carassius)

K á r á s z 1.: t. Karaz (CSÁNKI III, 433). — Község Bara-
nya megyében.

K á r á s z 2.: 1332-7: Karaz (CSÁNKI I, 517). — Vö. FNEsz.
Nyírkarász a.

KÍGYÓ (Serpentes 'kígyók')

K í g y ó s 1.: 1332-5/Pp.Reg.: de Kykos /!/ (GYÖRFFY I,
542), 1349: de v. Kygos (uo.). — Község Beregszásztól
északkeletre, ma a Szovjetunió területén (valószínűleg ösz-
szeépült Beregszásszal).

K í g y ó s 2.: 1370: Kygyos (CSÁNKI II, 103). — CSÁNKI
(i.h.) a volt Krassó vármegyébe helyezi.

K í g y ó s 3.: ?1444: az adat közlése nélkül (CSÁNKI I, 736),
1456: Kegyos (uo.). — CSÁNKI (i.h.) a volt Zaránd vár-
megyébe helyezi.

MENYHAL (kutyahal, Lota lota)

M é n e s i t ő: 1261: Menyto, Menusitou (CSÁNKI I, 67). —
Heves megyében, a Tisza vidékén feküdt. — DÉNES GYÖRGY
(MNy. LXXV, 209—14) nyomán ide sorolom ezt a nevet, jól-
lehet korábban a mén 'equus' közszót véltem megtalálni ben-
ne (MNy. LXV, 309).

RÁK (Crustacea 'rákok')

R á k o s 1.: 1244: p. Rakus (CSÁNKI III, 626). — Ma Fertő-
rákos.

- R á k o s 2.: 1332-5/Pp.Reg.: de Rakus (GYÖRFFY I, 547). — GYÖRFFY (i.h.) a régi Bereg vármegyei (ma a Szovjet-unióhoz tartozik) Rákos községgel azonosítja, Munkács és Ungvár között található.
- R á k o s 3.: 1427: Rakos (CSÁNKI I, 216). — CSÁNKI (i.h.) Kassától délkeletre lokalizálja.
- R á k o s 4.: 1427: Rakws (CSÁNKI I, 144). — CSÁNKI (i.h.) a volt Gömör vármegyei Gömör-rákossal (ma Rakoš) azonosítja.
- R á k o s 5.: 1427: Rakws (CSÁNKI I, 308). — CSÁNKI (i.h.) Eperjestől északra helyezi.
- R á k o s 6.: 1446: Rakos (CSÁNKI II, 59). — CSÁNKI (i.h.) a volt Temes vármegyébe, Partas mellé lokalizálja.
- R á k o s 7.: 1456: Rakos (CSÁNKI V, 395). — CSÁNKI (i.h.) a Kolozsvártól délnyugatra fekvő volt Oláhrákossal (ma Rachis) azonosítja.
- R á k o s 8.: 1500: pr. Rakos (CSÁNKI III, 511). — CSÁNKI Komárom vagy Fejér megyében keresi.
- R á k o s 9.: 1530: Rakos (INCZEFI, Földr. nevek névt. vizsg. 214). — Makó környékén feküdt.
- R á k o s c s a b a : 1067k/1267: Chabarakusa (FNESz. 537). — 1950-ben Budapesthez csatolták.
- D a r a b o s r á k o s a : 1404: Darabusrakusa (CSÁNKI II, 727). — CSÁNKI (i.h.) Vas megyében keresi.
- K o n t r á k o s a : 1428: Kontrakwsa (CSÁNKI II, 727). — CSÁNKI (i.h.) a Vas megyei Kisrákossal azonosítja.
- N a g y r á k o s : 1428: Nagrakus (CSÁNKI II, 727). — Vas megyei község.
- R á k o s d : 1449: p. Rakosd (CSÁNKI II, 788). — CSÁNKI (i.h.) szerint Ostffyasszonyfa táján kereshetjük.

SIKLÓ (Colubridae 'siklófélék')

- S i k l ó : 1406: Soklo (CSÁNKI I, 744). — CSÁNKI (i.h.) az Arad melletti Sikló (ma Şiklău) helységgel azonosítja.
- S i k l ó s : 1406-7: Felsewsiclus, Kuzepsiclus, Nagsiclus (CSÁNKI I, 744). — CSÁNKI (i.h.) a volt Zaránd vármegyei Pantokta környékére helyezi.

S i k l ó s d: 1325: p. Sykey (CSÁNKI III, 629), 1346: v.

Syklusd (uo.). — CSÁNKI (i.h.) a volt Sopron vármegyei
Siklósddal (ma Sieglass, Ausztria területén) azonosítja.

SÓREG (sőregtok, csillagos tok, Acipenser stellatus)

S ő r e g: 1427: Sowregh, Sewrugh (CSÁNKI I, 446). — CSÁNKI (i.h.) a volt Gömör vármegye délnyugati részére lokalizálja.

S ő r e g p u s z t a: 1219/1550: Seureg (FNESz. 582), 1368:
p. Sewregh (CSÁNKI I, 33). — Ma Sőregpuszta Tápió-
szentmárton határában.

SÜLLŐ (fogas, fehérhasú csuka, süllő, szellő, Lucioperca lucioperca)

S ü l l ő d: 1294: v. Selleud (GYÖRFFY I, 379), 1330: de
Sylodi (uo.). — GYÖRFFY (i.h.) szerint Baranya megyé-
ben, Nagyfalutól délre volt (Siklóstól kissé délkeletre).

VIDRA (vízikutya, vízimenyét, Lutra lutra)

V i d r a 1.: 1274 > 1340: Wydrah, cum piscinis Syliethou voca-
tis (GYÖRFFY I, 877). — GYÖRFFY (i.h.) szerint a Ti-
sza déli partvidékén fekehetett.

V i d r a 2.: 1477: Wydra (CSÁNKI I, 748). — CSÁNKI (i.h.)
a volt Arad (azelőtt Zaránd) vármegyei Vidra nevű köz-
séggel azonosítja.

Mai térképeink hiányos vízrajzi vonatkozásai miatt, s múlt szá-
zadi megyetérképeink hiányos víznévi följegyzései miatt nem tudtam a-
zoknak a patakoknak a neveit azonosítani, amelyek mellett a felsorolt
helységnevek feküdtek vagy fekszenek. Annyi azonban megállapítható
volt, hogy szinte mindegyik víziállatnevet viselő helységünk valamilyen
víz (általában patak) mellett található, még akkor is, ha bizonyíthatóan
vagy föltételezetten a közvetlen névadó személy volt. Azt a személy-
névkutatásnak kell eldöntenie, hogy a névadó személy milyen okból
kapott víziállatnevet, de talán most is meg lehet kockáztatni azt a föl-
tétélezést, hogy a víziállatneveket viselő személyek vizek, patakok
mellett éltek, s elsősorban — mint ahogyan azt már korábban PAIS
DEZSŐ (MNYTK. 115. sz. 21—2) kifejtette — foglalkozásuk jelképe-
ként kapták neveiket.

J. PAPP ZSUZSANNA

